

# **تأثیر نوسان‌های نرخ ارز بر عملکرد سیستم بانکی ایران**

**مریم قربانی**

|                      |                                                                      |
|----------------------|----------------------------------------------------------------------|
| سرشناسه              | : قربانی، مریم، ۱۳۶۴-                                                |
| عنوان و نام پدیدآور  | : تأثیر نوسان‌های نرخ ارز بر عملکرد سیستم بانکی ایران / مریم قربانی. |
| مشخصات نشر           | : تهران: ویهان، ۱۳۹۷.                                                |
| مشخصات ظاهری         | : ۹۲ص: جدول، نمودار.                                                 |
| شابک                 | : ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۷۱-۰۳-۱                                                  |
| قیمت                 | : ۱۳۵,۰۰۰ ریال                                                       |
| وضعیت فهرست نویسی    | : فیا                                                                |
| موضوع                | : ارز- - ایران- - نرخ‌ها                                             |
| موضوع                | : Foreign exchange rate - - Iran                                     |
| موضوع                | : سیاست ارزی- - ایران                                                |
| موضوع                | : Foreign exchange - - Government policy - - Iran                    |
| موضوع                | : بانک و بانکداری - - ایران                                          |
| موضوع                | : Banks and banking - - Iran                                         |
| موضوع                | : ارز - - مدیریت                                                     |
| موضوع                | : Foreign exchange administration                                    |
| رده بندی کنگره       | : HG۳۹۶۹ / ب۱۳۹                                                      |
| رده بندی دیویی       | : ۳۳۰.۵۶۰ ۵۵ :                                                       |
| شماره کتاب‌شناسی ملی | : ۵۱۱۴۰۴۵ :                                                          |

|             |                                                       |
|-------------|-------------------------------------------------------|
| عنوان کتاب  | : تأثیر نوسان‌های نرخ ارز بر عملکرد سیستم بانکی ایران |
| ناشر        | : انتشارات ویهان                                      |
| مؤلف        | : مریم قربانی                                         |
| ویراستار    | : الهام کسایی پور                                     |
| مدیر تولید  | : موسسه مشاوران امیرکبیر                              |
| صفحه آرا    | : الهام کسایی پور                                     |
| طراح جلد    | : مریم ارشادی                                         |
| شمارگان     | : ۱۰۰۰ جلد                                            |
| نوبت چاپ    | : اول، ۱۳۹۷                                           |
| چاپ و صحافی | : موسسه مشاوران امیرکبیر                              |
| ناظر چاپ    | : حمیدرضا خاشعی                                       |
| قیمت        | : ۱۳۵۰۰ تومان                                         |

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۷۱-۰۳-۱

ISBN:978-622-6071-03-1

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

دفتر پخش: تهران، خیابان کارگر جنوبی، خیابان جمهوری تقاطع خیابان اردیبهشت، نبش کوچه فخر، پلاک ۴۰

شماره های تماس: ۰۹۱۲۵۲۷۹۲۴۸-۰۹۱۹۶۸۳۷۱۵۲-۶۶۱۷۵۷۹۱

## سخنی با خواننده

حمد و سپاس ایزد منان را که با الطاف بی‌کران خود این توفیق را به ما ارزانی داشت تا بتوانیم در راه ارتقای دانش عمومی و فرهنگ این مرز و بوم در زمینه‌ی چاپ و نشر کتب علمی دانشگاهی، علوم پایه گام‌هایی هر چند کوچک برداشته و در انجام رسالتی که بر عهده داریم موثر واقع شویم. گسترده‌ی علوم و توسعه روزافزون آن شرایطی را به وجود آورده که هر روز شاهد تحولات اساسی چشمگیری در طح جهان هستیم. این گسترش و توسعه نیاز به منابع مختلف از جمله کتاب راه دستیابی و اطلاع‌رسانی بیش از پیش روشن می‌کند.

چاپ هر گانی و سامانمند را می‌توان نقطه آغاز و محرک اصلی رشد روزافزون شگفت‌انگیز دانش هر جامعه گذشته دانست. کتاب از یکسو تفکرات نویسنده خود را از مرز زمان و مکان بی‌رهاند و از دیگر سو در آستانه همین رهایی خواسته و یا ناخواسته ماهیت خود را به محک نقد بررسی می‌گذارد تنها در چنین ساحتی و از برخورد دیدگاه‌های گوناگون است که بشر توان به پیش می‌دارد.

موسسه فرهنگی با رویکردی جدید و متناسب با تغییرات در دنیای نوین، طرح توسعه کتاب‌های گوناگون در برنامه انتشارات قرار داده است. این برنامه از یکسو، متأثر از پیشرفت‌ها و نوآوری‌های است که در سطح بین‌المللی، در زمینه‌های آموزش علوم و فن‌آوری رخ داده است و از سوی دیگر، متناسب با نیازهایی است که در جامعه دانشگاهی کشور بر اساس رشد و توسعه سال‌های اخیر به لحاظ کیفی و کمی پدید آمده است.

انتشارات ویهان با همکاری موسسه مشاوران میرک، بر دانش با این نگرش در عرصه چاپ و نشر کتب علمی گام نهاده است. روند تولید آثار در این مجموعه علمی فرهنگی تمام مراحل پذیرش، داوری، ویراستاری فنی و ادبی، اخذ مجوز، چاپ و انتشار به هر دو شیوه «چاپ شمارگانی» و «چاپ در ازای سفارش» را در بر می‌گیرد.

شما دانش‌پژوه ارجمند می‌توانید آثار مکتوب یا چندرسانه‌ای، پیشنهادات، همکاری و نظرات راهگشای خود را با فرستادن پیام به نشانی رایانامه انتشارات ویهان و به آدرس [Info@vihanpub.ir](mailto:Info@vihanpub.ir) یا [sharifyar4@gmail.com](mailto:sharifyar4@gmail.com) با ما در میان بگذارید. همه تلاش ما این است که با نگاه کارشناسی و ایجاد یک فضای علمی به خلق آثاری پربار و نوآرانه توفیق یابیم و باور داریم که دستیابی به این خواسته تنها با همراهی شما مشتاقان حقیقی آموزش و پژوهش ممکن است.

انتشارات ویهان

موسسه مشاوران امیرکبیر دانش

## مقدمه

امروزه بانک‌ها به عنوان مهم‌ترین عنصر بازار پولی نقش بسیار مهمی را در اقتصاد کشور ما ایفا می‌کنند. با گسترش بازارهای مالی، فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی ابعاد گسترده‌تری به خود گرفته و بدون شک توسعه اقتصادی بدون توجه به نقش بانکداری و بازارهای پولی امکان‌پذیر نیست. با عنایت به نقش ویژه و حساس بانک‌ها در نظام اقتصادی کشور، بروز هرگونه تکانه، اختلال و یا ناکارآمدی در سیستم اقتصادی مستقیماً بر فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی تأثیر داشته و وقوع پدیده‌هایی نظیر تورم بالا و یا تکانه‌ها و نوسان‌های قیمتی شدید در سایر بازارها، پس از آنکه به سبب وابستگی مالی بخش‌های تولیدی به این نهاد مهم اقتصادی، هرگونه ناکارآمدی و یا بروز بحران در سیستم بانکی می‌تواند بخش‌های مختلف اقتصاد را با معضلات زیادی مواجه نماید.

امروزه اقتصاددانان دست‌اندرکار به تدریج به پیوندی پایدار اقتصادی را منوط به رشد و توسعه‌ی بخش مالی در یک کشور می‌دانند. تجربه تاریخی کشورهای توسعه یافته حاکی از این است که همواره نوعی همسویی میان رشد اقتصادی و رشد بخش مالی وجود دارد. به عبارت دیگر رشد و توسعه‌ی اقتصادی هر کشور مستلزم اعمال مناسب منابع مالی مازاد پس‌اندازکنندگان به سرمایه‌گذاران است. بنابراین وجود یک بازار مالی کارآه و گسترده که در آن منابع مالی به بهترین موقعیت‌های سرمایه‌گذاری سوق داده شود، بسیار حیاتی است. با توجه به ضعف بازار سرمایه در ایران عمده‌تأمین مالی بخش‌های مختلف اقتصادی توسط سیستم بانکی صورت می‌گیرد. از طرفی بیش‌ترین حجم مبادلات کشورمان از طریق سیستم بانکی تحقق می‌یابد و کارکرد مطلوب نظام بانکداری کشور نقش تعیین‌کننده‌ای در بهبود فعالیت‌های اقتصادی خواهد داشت. به گونه‌ای که در ادبیات اقتصادی از نظام بانکی به عنوان قلب اقتصاد که متناسب با نیاز بخش‌های مختلف اقتصادی خون در آن‌ها تزریق می‌نماید یاد می‌کنند. بنابراین، به نظر می‌رسد در کشورها بررسی عملکرد سیستم بانکی و شاخص‌های مرتبط با آن از اهمیت زیادی برخوردار است.

برای بررسی عملکرد مالی سازمان‌های مالی دامنه‌ای وسیع از شاخص‌های گزارش‌های مالی این سازمان‌ها قابل تحقیق و بررسی‌اند، اما معیارهای بسیار مهم برای تعیین سازگاری و

سلامت سازمان مالی به عنوان واسطه‌هایی عمل می‌کنند که توانایی نقدی، سودآوری و نقدینگی آن سازمان را بسنجند. بانک توسعه‌ی آسیایی، بانک توسعه‌ی آفریقایی، بانک مرکزی آمریکا (فدرال رزرو بانک) و بانک جهانی برای سنجش فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی از شاخص‌های CAMEL، که یک واژه‌ی مرکب از حروف اول کلمات سرمایه، دارایی، مدیریت، درآمد و نقدینگی است، استفاده می‌نمایند. به همین منظور از سال ۱۹۹۸ کمیته نظارت بر بانکداری بازل نیز به کارگیری شاخص‌های CAMEL را برای ارزیابی نهادهای مالی لازم دانسته است. اجزای این شاخص‌ها عبارتند از:

کفایت سرمایه: توانایی مالی بانک را نشان می‌دهد و برای اندازه‌گیری آن، سرمایه بانک به دو قسمت تقسیم می‌شود: سرمایه اصلی و سرمایه تکمیلی. کارکرد اصلی این نسبت، حمایت بانک در برابر زیان‌های غیرمنتظره و حمایت از سپرده‌گذاران و اعتباردهندگان است. کیفیت دارایی‌ها: کیفیت دارایی‌ها در بانک‌ها مستقیماً با عملکرد مالی آن‌ها در ارتباط است. ارزش تسهیلات، وابسته به ارزش نقد شدن وثایق آن است، در حالی که ارزش سرمایه‌گذاری‌ها وابسته به ارزش بازار است. از بانک انتظار می‌رود که از دارایی‌های با ثبات در پرتفوی خود استفاده نماید و برای کاهش ارزش دارایی‌های خود یک برنامه زمان‌بندی شده و ذخایر مناسب برای جبران ارزش آن در نظر بگیرد. برای اندازه‌گیری این معیار می‌توان از نسبت‌های ذخیره زیان وام، بدهی‌های معوق پورتفولیو، نسبت ریزش وام و نسبت اندوخته استفاده کرد.

کیفیت مدیریت: کیفیت درست مدیریت برای عملکرد بانک اساسی است، اما ارزیابی آن مشکل است. به هر حال، شاخص‌های متعددی می‌توانند به عنوان شاخص دستی و شایستگی مدیریت به کار گرفته شوند. از جمله نسبت مخارج، درآمد هر کارمند، هزینه هر وام، میانگین اندازه وام‌ها و هزینه هر واحد پول وام داده شده می‌توانند به عنوان نماینده کیفیت مدیریت به کار گرفته شوند.

درآمدها: کیفیت و روند تحصیل درآمدها در یک نهاد مالی، ارتباط زیادی با چگونگی مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها در آن نهاد دارد. کسب درآمد در یک نهاد مالی، باید سودآور باشد، به نحوی که از رشد دارایی‌ها حمایت کند و قابلیت اندوخته‌سازی در سازمان را بالا برد.

تا منجر به افزایش حقوق سهامداران گردد. عملکرد درآمدی خوب منتهی به افزایش اطمینان سپرده‌گذاران، سرمایه‌گذاران، وام‌دهندگان و بخش عمومی نسبت به مؤسسه خواهد شد. برای ارزیابی عملکرد درآمدها می‌توان از نسبت‌های بازده دارایی‌ها، بازده حقوق صاحبان سهام، نسبت حاشیه بهره، نسبت حاشیه سود و نسبت هزینه‌های واسطه‌گری استفاده کرد. نقدینگی: کنترل نقدینگی از مسؤولیت‌های مهم مدیریت بانک است. استفاده از وجوه کوتاه مدت در سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت، بانک را با این ریسک مواجه می‌نماید که دارندگان حساب‌های سرمایه‌گذاری ممکن است متقاضی دریافت وجوه خود باشند و این نکته بانک را مجبور می‌کند، فروش دارایی‌های خود نماید. بانک می‌بایست نقدینگی کافی برای پاسخگویی به تقاضای سپرده‌گذاران و وام‌دهندگان داشته باشد تا اطمینان عمومی را نسبت به خود جلب نماید. بانک‌ها می‌توانند با داشتن سیستم مدیریت دارایی و بدهی اثربخش می‌باشند تا بتوانند عدم انطباق سررسید دارایی‌ها و بدهی‌ها را حداقل و بازگشت آن‌ها را بهینه نمایند. برای ارزیابی کنترل نقدینگی بانک‌ها می‌توان از نسبت‌های تسهیلات به سپرده‌ها و نسبت تسهیلات به سپرده‌های میان مدت به بلند مدت استفاده نمود.

حال پس از بررسی شاخص‌های اختلال عملکرد سیستم بانکی، ذکر این مهم ضروری است که با توجه به نقش ویژه و حساس بانک‌ها در نظام اقتصادی کشور، بروز هرگونه تکانه، اختلال و یا ناکارآمدی در سیستم اقتصادی و تقویت بر فعالیت بانک‌ها تأثیر داشته و با توجه به وابستگی مالی بخش‌های تولیدی به این نهاد مهم اقتصادی، هرگونه ناکارآمدی و یا بروز بحران در سیستم بانکی می‌تواند بخش‌های مختلف اقتصادی را با معضلات زیادی مواجه نماید. این موضوع در اقتصاد ایران از اهمیت بالاتری نیز برخوردار است.

یکی از متغیرهای کلیدی اقتصادی که در سال‌های اخیر در اقتصاد ایران، نوسان‌های زیادی برخوردار بوده، نرخ ارز است که بسیاری از متغیرهای کلان اقتصادی را تحت تأثیر قرار داده است. در کشورهای در حال توسعه مانند ایران بررسی میزان اثرگذاری نوسان‌های نرخ ارز بر شرکت‌های مختلف از مسائل مهم و اساسی به شمار می‌آید و دور از انتظار نیست که این کشورها به دلیل عدم وجود بازارهای مالی توسعه یافته بیشتر در معرض بحران‌های مالی قرار گیرند.